

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੧੩੦

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੭੪੧]

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਜੀਵਾ ਗੁਰ ਤੇਰਾ ॥ ਪੂਰਨ ਕਰਮੁ ਹੋਇ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰਾ ॥੧॥
ਇਹ ਬੇਨੰਤੀ ਸੁਣਿ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ॥ ਦੇਹਿ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਅਪਣੇ ਚੇਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਪਣੀ ਸਰਣਿ
ਰਾਖੁ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤੇ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਜਾਤੇ ॥੨॥ ਸੁਨਹੁ ਬਿਨਉ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ॥ ਚਰਣ
ਕਮਲ ਵਸਹਿ ਮੇਰੇ ਚੀਤਾ ॥੩॥ ਨਾਨਕੁ ਏਕ ਕਰੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਵਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਪੂਰਨ
ਗੁਣਤਾਸਿ ॥੪॥੧੮॥੨੪॥

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ **ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਜੀਵਾ ਗੁਰ ਤੇਰਾ ॥**

ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਗਿਆਸੂ ਮੁਖ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਤੀਬ੍ਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰ ਪੂਜਨੀਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਿ=ਵੇਖ ਜੀਵਾ=ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਯਥਾ— ਦਰਸਨ ਤੇਰੇ ਸੁਣਿ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਨਿਮਖ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਪੇਖਿ ਜੀਵਾ ॥

[ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਡ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੧੧੧੭]

ਇਸ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਮੇਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਸੁਣਿ=ਸੁਣਨਾ ਕਰੋ। ਤੇਰੇ=ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸਨ=ਦੀਦਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਵਾਂ ਤੁਸੀਂ ਨਿਮਖ ਮਾਤਰ ਦ੍ਰਿਸਟਿ=ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਕਰਕੇ ਦਾਸ ਵੱਲ ਦੇਖਣਾ ਕਰੋਗੇ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਆਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਯਥਾ— ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਤ ਮੈ ਜੀਓ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਮਨੁ ਤਨੁ ਮੇਰਾ ਠਾਰੁ ਥੀਓ ॥

[ਆਸਾ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੩੮੨]

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ! ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸਨ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਜੀਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਮੇਰਾ ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਅਗਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਬਚਨ ਸੁਣਿ=ਸੁਣ ਕਰਕੇ ਠਾਰੁ=ਸੀਤਲ ਥੀਓ=ਹੋ ਗਿਆ।

ਯਥਾ— ਮੈ ਗਰੀਬ ਸਚੁ ਟੇਕ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ॥

ਦੇਖਿ ਤੁਮ੍ਹਾਰਾ ਦਰਸਨੋ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਧੀਰੇ ॥੧॥

[ਆਸਾ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੩੯੮]

ਹੇ! ਮੇਰੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੈ=ਮੇਰੀ ਗਰੀਬ ਦੀ ਟੇਕ=ਓਟ ਸਚ=ਸਚੀ ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਗਰੀਬ ਦੀ ਸੱਚੀ ਓਟ ਰੂਪ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ ਤੁਮ੍ਹਾਰਾ=ਤੁਹਾਡਾ ਦਰਸਨ ਦੇਖ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਧੀਰੇ=ਧੀਰਜਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਭੁਖ ਸਦ ਤੇਰੀਆ ॥

ਹਰਿ ਲੋਚਾ ਪੂਰਨ ਮੇਰੀਆ ॥

ਦੇਹੁ ਦਰਸੁ ਸੁਖਦਾਤਿਆ ਮੈ ਗਲ ਵਿਚਿ ਲੇਹੁ ਮਿਲਾਇ ਜੀਉ ॥

[ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੭੪]

ਹੇ! ਮੇਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਤੇਰੀ ਭੁਖ=ਚਾਹਤ, ਲੋੜ ਹੈ। ਮੇਰੀ

ਇਹ ਲੋਚਾ=ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦੇ। ਹੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ! ਮੈਨੂੰ ਦਰਸਨ ਦੇਣਾ ਕਰੋ। ਗਲ=ਕੰਠ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ ਭਾਵ ਮੇਲਣਾ ਕਰੋ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਅਭੇਦਤਾ ਰੂਪ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਉਣਾ ਕਰੋ। ਸੋ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੋਰ ਭੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬੇਅੰਤ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਨ ਦੀ ਭੁਖ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਤੜਫ਼ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਈ ਐਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਦਰਸਨਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਕੋਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਦਰਸਨ ਦੀ ਖਿੱਚ ਹੈ। ਏਸੇ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਿਸ਼ੀ ਬਿਆਸ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਉਹ ਚਕੋਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਪਰੀਤ ਹੈ ਲਾਇ ਤਾਰ ਨਿਹਾਲੇ ॥

ਜਿਵੇਂ ਚਕੋਰ ਦੀ ਚੰਦ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰੀਤ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਚੰਦ ਨੂੰ ਤਾਰ ਲਾ ਕੇ ਭਾਵ ਇੱਕ ਟੱਕ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਚਕੋਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਦਰਸਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਤਨਾ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਤੱਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਛਿਣ ਭੀ ਆਪਣੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦੀ ਤਾਰ ਨਹੀਂ ਤੋੜਦਾ ਤੇ ਇੱਕ ਰਸ ਝਾਕਦਾ ਹੋਇਆ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਿਸ਼ਾ ਬਦਲਦਾ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਨੇੜ ਇੱਕ ਥਾਂ ਹੀ ਟਿਕਾ ਕੇ ਵੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਲਪਕ ਜਾਂਦਾ। ਬਸ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ ਚਕੋਰ ਦੀ ਨਿਆਂਈ ਗੁਰੂ ਦਰਸਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਤੰਗੇ ਦਾ ਜਗ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੀਵੇ ਦਾ ਦਰਸਨ ਦੇਖ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਦਰਸਨ ਵੇਖ ਕੇ ਇਤਨਾ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਸਤੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਨ ਵਾਸਤੇ ਜਦੋਂ ਦੀਵੇ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਭ ਕੁਛ ਮਿਟਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਖੰਭ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਆਕਾਸ਼ ਦੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮੰਨੀ ਹੈ—ਦਾਹਕ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸ਼ਕਤੀ। ਦਾਹਕ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਾੜਨ, ਫੂਕਣ ਸ਼ਕਤੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਭਾਵ ਚਾਨਣਾ ਉਜਾਲਾ ਰੂਪ ਸ਼ਕਤੀ। ਸੋ, ਜੀਵ ਰੂਪ ਪਤੰਗਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਕਲਪਾਂ, ਵਿਕਲਪਾਂ ਰੂਪ ਖੰਭਾਂ ਨਾਲ ਉੱਚੀਆ-ਨੀਵੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿਤੇ ਉੱਚੀ ਉਡਾਰੀ ਸਵਰਗ ਆਦਿ ਜਾਣ ਦੇ ਪੁੰਨ ਰੂਪ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਕਰਦਾ, ਕਿਤੇ ਨੀਵੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਤੰਗਾ ਚਾਨਣੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਰੂਪ ਪਤੰਗਾ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਚਾਨਣੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਵਿਦਿਆ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਰੂਪ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿੱਚ ਜੰਮਣ-ਮਰਨ ਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀਆਂ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਅੰਧ ਕੁਪਿ ਮਾਇਆ ਮਨੁ ਗਾਡਿਆ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧, ਅੰਗ ੮੭੬]

ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ 'ਤੇ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਨ ਰੂਪ, ਸਵਰਗ-ਨਰਕ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਕਬਹੂ ਜੀਅੜਾ ਉਭਿ ਚੜਤੁ ਹੈ ਕਬਹੂ ਜਾਇ ਪਇਆਲੇ ॥

ਲੋਭੀ ਜੀਅੜਾ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹਤੁ ਹੈ ਚਾਹੇ ਕੁੰਡਾ ਭਾਲੇ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੮੭੬]

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦੀਵੇ ਦਾ ਸਿੱਖ ਦਰਸਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅਵਿਦਿਆ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦਾਹਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਕਲਪਾਂ, ਵਿਕਲਪਾਂ ਦੇ ਖੰਭ ਸਾੜ ਕੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਅਮਰ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੈ। ਸੋ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਖਵਾਕ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਰਸਨ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਯਥਾ:

ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ—ਜਿਸ ਵੇਲ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੰਗਾਂ-ਜੁਧਾਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ

ਹੋ ਕੇ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦਾ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ੧੯ ਤੋਂ ਅਠਾਰਹ ਦਸ ਬੀਸ ਤਕ ਅਠਤਾਲੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖਰ-ਅੱਖਰ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਾਏ। ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਆਪਣੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਕਥਾ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ, ਕੁਝ ਅੰਤਿਮ ਚੋਜ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਦੋਂ ਦੱਖਣ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵੱਲ ਰੁਖ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਅਜੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ ਬੰਸ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਮਮਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਲੱਭਦੀ-ਲੱਭਦੀ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਆ ਮਿਲੀ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪਕੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਜਿਸਦਾ ਹਵਾਲਾ ਕਥਾ ਸੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਭਾਈ ਕਹਿ ਕਥਾ ॥ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਤਾ ਬੀਤੀ ਸੁਭ ਜਥਾ ॥
ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਜਾਤਿ ਮਗ ਮਾਹੀ ॥ ਮੈਂ ਸੰਗ ਤਜਯੋ ਤਹਿ ਨਾਂਹੀ ॥੨॥
ਮਮ ਮਾਤਾ ਪੀਛੇ ਕੇ ਧਾਈ ॥ ਕੇਤਿਕ ਦੂਰ ਮਿਲੀ ਤਹਿ ਆਈ ॥
ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਅਰਜ਼ ਗੁਜਾਰੀ ॥ ਏਕ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ ਮੋਹਿ ਅਗਾਰੀ ॥੩॥

[ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ, ਐਨ ੨, ਅੰਸੂ ੧੫]

ਇਉਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼ ਬੜੀ ਦੂਰ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਕੋਈ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ। ਪੁੱਤਰ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਅੱਗ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਫੂਕੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਦੀਨ-ਦੁਖੀ ਜਾਣ ਕੇ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਮੈਨੂੰ ਦੇਣਾ ਕਰੋ।

ਯਥਾ— ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਇਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀਜੈ ॥ ਮੇਰੋ ਪੁਤ੍ਰ ਸੰਗ ਮੁਝ ਦੀਜੈ ॥

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ, ਐਨ ੨, ਅੰਸੂ ੧੫]

ਇਤਿਆਦਿਕ ਮਾਤਾ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਕਿ ਪੁੱਤਰ ਸਨੇਹ ਨੇ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਬੜਾ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ :

ਯਥਾ— ਮੁਝ ਸੋ ਕਹਯੋ ਜਾਹੁ ਤੁਮ ਭਾਈ ॥ ਜਨਨੀ ਹੇਤੁ ਲੈਨ ਕੇ ਆਈ ॥
ਮਾਰਗ ਦੂਰ ਉਲੰਘਤਿ ਧਾਈ ॥ ਅਥਿ ਕੈਸੇ ਏਕਲਿ ਫਿਰਿ ਜਾਈ ॥੬॥

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਐਨ ੨, ਅੰਸੂ ੧੫]

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ! ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੇਰੀ ਮਾਤਾ ਤੇਰਾ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਦੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚਲਦਾ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਜਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਖੜ ਕੇ, ਦੀਨ-ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ :

ਯਥਾ— ਮੇਰੋ ਨੇਮ ਹੋਇ ਨਿਰਬਾਹੁ ॥ ਰਹਨਿ ਹਮੇਸ਼ ਆਪ ਕੇ ਪਾਹੁ ॥
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਤ ਅਚੋਂ ਅਹਾਰਾ ॥ ਬਿਨ ਹੇਰੇ ਰਹਿ ਹੋਂ ਨਿਰਹਾਰਾ ॥੮॥
ਤੁਮ ਬਿਛਰੇ ਜਬ ਅੰਨ ਨ ਖੈਰੋਂ ॥ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਇਹ ਸਰੀਰ ਨਿਰਬੈਰੋਂ ॥
ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਹੁ ਕੋ ਅਸ ਉਪਚਾਰਾ ॥ ਬਹੁਰ ਹਟਾਵਹੁ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰਾ ॥੯॥

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਐਨ ੨, ਅੰਸੂ ੧੫]

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ਕਿ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ ਐਸੇ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਅੰਨ ਨਾਲੋਂ ਜਿਸ ਅੰਨ, ਜਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਅੰਨ ਜਲ ਨਾਲੋਂ, ਆਪਣੇ

ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪਿਆਰੇ ਸਮਝ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਉਹਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਤੇਰਾ ਐਸਾ ਪ੍ਰਣ ਹੈ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅੰਨ ਜਲ ਨਹੀਂ ਛਕਦਾ। ਤਾਂ ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਜਾਵੇਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਇਸ ਪ੍ਰਣ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ ਮੈਂ ਨਿਭਾਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ! ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਕਾਠੀ ਪਾ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਇਕੱਠਾ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਜਦੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋਗੇ, ਉਸੇ ਛਿਨ ਮੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਯਥਾ— **ਚਦਰੁ ਅਖੇਰ ਹੇਤੁ ਜਬਿ ਬਾਹਰ ॥ ਹਮਰੋ ਦਰਸ਼ਨ ਪਿਖਿ ਤਹਿੰ ਜ਼ਾਹਰ ॥੧੦॥**
ਜਬਿ ਚਾਹੋ ਤਬਿ ਨਿਕਸਿ ਪਧਾਰਹੁ ॥ ਕਾਨਨ ਮਹਿੰ ਹਮ ਦਰਸ ਨਿਹਾਰਹੁ ॥

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਐਨ ੨, ਅੰਸੂ ੧੫]

ਸੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਹਿਤ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹੇ, ਹਰ ਰੋਜ਼ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ **ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਿ ਜੀਵਾ ਗੁਰ ਤੇਰਾ ॥** ਮਹਾਂਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾ ਕੇ ਜੀਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੀ ਸਾਖੀ :

ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ—ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਖਣ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜੇ, ਅਨੇਕਾਂ ਕੌਤਕ ਕੀਤੇ। ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਥਾਪੜਾ ਦੇ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤੋਰਿਆ ਤੇ ਨਗੀਨਾ ਘਾਟ, ਹੀਰਾ ਘਾਟ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵੇ-ਪ੍ਰਵਾਹੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਸਬੂਤ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹੀਰਾ ਭੇਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਦਾਵਰੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀਰੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਸੁਦਾਗਰ ਨੇ ਨਗੀਨਾ ਭੇਟ ਕੀਤਾ, ਜਿਥੇ ਅੱਜ ਨਗੀਨਾ ਘਾਟ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਨਗੀਨੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤੇ। ਪਹਿਲੇ ਜਾਮੇ ਦੇ ਵਿਛੜੇ ਹੋਏ ਮੂਲਚੰਦ ਖੱਤਰੀ ਨੂੰ ਸਹੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਚੌਰਾਸੀ ਕੱਟੀ। ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਸੱਚਖੰਡ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਧਾਰੀ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਸੁੰਦਰ ਕੌਰ ਜੀ ਕੋਲ ਜਾਣਾ ਕਰ ਤੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੁਕਮ ਸੁਣ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਝੇ ਹੋਣ ਦਾ ਦੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਿਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵੈਰਾਗ ਦਾ ਜਲ ਭਰ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਮੇਰਾ ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਨਹੀਂ ਛਕਦੀ।

ਯਥਾ— **ਤੁਮ ਬਿਨ ਮੋਰ ਅਲੰਬ ਨ ਕੋਈ ॥ ਦੇਖਿ ਅਚੋਂ ਜਲ ਭੋਜਨ ਦੋਈ ॥੧੧॥**
ਬਿਛੁਰੇ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਮ ਹੋਇ ॥ ਸਹੋਂ ਕਸਟ ਪ੍ਰਾਨਨ ਕੋ ਖੋਇ ॥
ਕੌਨ ਗਤੀ ਪ੍ਰਭ ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ ॥ ਬਨਿ ਲਚਾਰ ਮਰਿ ਰਹਉਂ ਬਿਚਾਰੀ ॥

ਸੋ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗਣ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਇਹੀ ਬਿਹਤਰ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਗ ਹੀ ਲੈ ਜਾਵੋ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਅੰਨ-ਜਲ ਛੱਕਣ ਦਾ ਅਸੀਂ ਨਿਭਾਵਾਂਗੇ। ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰਕਸੇ ਦੇ ਸ਼ਸਤਰ ਬਖਸ਼ੇ ਅੱਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਮੇਰਾ ਸਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਅਦਬ ਰੱਖਣਾ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ। ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਲੰਘੇ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਕੇ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਢੱਕਣਾ। ਜਦੋਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਪ੍ਰਣ ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਖੀਰ ਤਕ ਨਿਭੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਅੰਨ-ਜਲ ਛਕਦੇ ਰਹਿਣਾ। ਸੋ, ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਜੀਵਨ ਆਧਾਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪੂਰਨ ਕਰਮੁ ਹੋਇ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰਾ ॥੧॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਮੇਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੁਭ ਕਰਮ ਪੂਰਨ=ਸਫਲਾ ਹੋਇ=ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਿ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ=ਸੁਆਮੀ ਮਾਲਕ ! ਮੇਰੀ ਇਹ ਬੇਨਤੀ=ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਿ=ਸੁਣੋ।

- ਯਥਾ— ੧. ਸੁਨਹੁ ਬੇਨਤੀਆ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ॥ [ਬਿਹਾਗੜਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੫੪੭]
 ੨. ਸੁਣਿ ਬੇਨਤੀ ਸੁਆਮੀ ਅਪੁਨੇ ਨਾਨਕੁ ਇਹੁ ਸੁਖੁ ਮਾਰੈ ॥ [ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੧੦]
 ੩. ਸੁਨਹੁ ਬਿਨਤੀ ਠਾਕੁਰ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਤੇਰੇ ਧਾਰੇ ॥
 ਰਾਖੁ ਪੈਜ ਨਾਮੁ ਅਪੁਨੇ ਕੀ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨਹਾਰੇ ॥ [ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੩੧]

ਦੇਹਿ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਅਪਣੇ ਚੇਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਚੇਰੇ=ਦਾਸ ਜਾਣ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਬਖਸ਼ ਦੇਣਾ ਕਰੋ।

- ਯਥਾ— ੧. ਨਾਮ ਦਾਨੁ ਜਾਚੰਤਿ ਨਾਨਕ ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹ ॥ [ਵਾਰ ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੧੦]
 ੨. ਨਾਮ ਦਾਨੁ ਦੇਇ ਜਨ ਅਪਣੇ ਦੁਖ ਦਰਦ ਕਾ ਹੰਤਾ ॥ [ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੩੬]
 ੩. ਨਾਮੁ ਦੇਹਿ ਮਾਰੈ ਦਾਸੁ ਤੇਰਾ ॥ ਹਰਿ ਜੀਵਨ ਪਦੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ॥ [ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੦੫]

ਅਪਣੀ ਸਰਣਿ ਰਾਖੁ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤੇ ॥

ਹੇ ਦਾਤੇ=ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭ=ਮਾਲਕ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਰਣ ਵਿੱਚ ਰਾਖੁ=ਰੱਖ ਲੈਣਾ ਕਰੋ।

- ਯਥਾ— ਸਰਣਿ ਸਮਰਥ ਏਕ ਕੇਰੀ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਠਾਉ ॥ [ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੪੦੫]

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਜਾਤੇ ॥੨॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਕਿਨੈ=ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੇ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਤੇ=ਜਾਣਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਜਾਨਣਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ, ਜਿਸਨੇ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।

ਸੁਨਹੁ ਬਿਨਉ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ=ਮਿੱਤਰ ਪ੍ਰਭ=ਮਾਲਕ ਜੀ, ਮੇਰੀ ਬਿਨਉ=ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਾ ਕਰੋ।

ਚਰਣ ਕਮਲ ਵਸਹਿ ਮੇਰੈ ਚੀਤਾ ॥੩॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਜੋ ਕਮਲ ਦੀਆਂ ਪੰਖੜੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸੁੰਦਰ ਹਨ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਚੀਤਾ=ਚਿਤ ਦੀ ਚਿਤਵਨੀ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਰਹਿਣ।

ਯਥਾ— ੧. ਚਰਨ ਕਮਲ ਉਰ ਧਾਰੇ ਚੀਤ ॥ ਚਿਰੁ ਜੀਵਨੁ ਚੇਤਨੁ ਨਿਤ ਨੀਤ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੯੩੨]

੨. ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਣ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਬਸੇ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਵਿਖ ਨਸੇ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੯੭]

੩. ਚਰਣ ਕਮਲ ਬਸਾਇ ਹਿਰਦੈ ਜੀਅ ਕੋ ਆਧਾਰੁ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੪੦੫]

**ਨਾਨਕੁ ਏਕ ਕਰੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥
ਵਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਪੂਰਨ ਗੁਣਤਾਸਿ ॥੪॥੧੮॥੨੪॥**

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਅਰਦਾਸਿ=ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਤਾਸਿ=ਖਜ਼ਾਨੇ ਪੂਰਨ=ਪਰੀਪੂਰਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾ—ਹੇ ਪੂਰਨ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਕਦੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸਰੁ=ਭੁਲਣਾ ਨਾਹੀ=ਨਾ ਕਰੋ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਫ਼ਤਹਿ ॥

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੧੩੧

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੭੪੩]

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਬਹਤੀ ਜਾਤ ਕਦੇ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਧਾਰਤ ॥ ਮਿਥਿਆ ਮੋਹ ਬੰਧਹਿ ਨਿਤ ਪਾਰਚ ॥੧॥ ਮਾਧਵੇ ਭਜੁ ਦਿਨ ਨਿਤ ਰੈਣੀ ॥ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਜੀਤਿ ਹਰਿ ਸਰਣੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਤ ਬਿਕਾਰ ਦੋਉ ਕਰ ਝਾਰਤ ॥ ਰਾਮ ਰਤਨੁ ਰਿਦ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਧਾਰਤ ॥੨॥ ਭਰਣ ਪੋਖਣ ਸੰਗਿ ਅਉਧ ਬਿਹਾਣੀ ॥ ਜੈ ਜਗਦੀਸ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਣੀ ॥੩॥ ਸਰਣਿ ਸਮਰਥ ਅਗੋਚਰ ਸੁਆਮੀ ॥ ਉਧਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥੪॥੨੭॥੩੩॥

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਸੂਹੀ ਰਾਗਣੀ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਚਨ ਸੁਸ਼ੋਭਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਕਦੀ ਹੋਈ ਜਿੰਦਗੀ ਵੱਲ ਇੱਕ ਝਾਤ ਮਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਜੀਵ! ਤੂੰ ਦੇਖਣਾ ਕਰ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਮੁਕਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਕਦੀ ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਐਸੀ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਅਗਿਆਨਤਾ ਹੈ। ਮੁਖਵਾਕ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਹੀ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ :

ਬਹਤੀ ਜਾਤ ਕਦੇ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਧਾਰਤ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਤੇਰੀ ਜਿੰਦਗੀ, ਉਮਰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹਤੀ=ਰੁੜ੍ਹਦੀ ਜਾਤ=ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਰੁੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਜਿੰਦਗੀ ਵੱਲ ਨੂੰ ਕਦੇ=ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ=ਨਿਗ੍ਹਾ, ਨਹੀਂ ਧਾਰਤ=ਕਰਦਾ, ਭਾਵ ਮੁੱਕਦੀ ਹੋਈ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੁਆਸਾਂ ਵੱਲ ਕਦੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਅਥਵਾ ਤੇਰੀ ਬਿਰਤੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਬਹਤੀ=ਰੁੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰ ਵਕਤ ਬਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਚਿਤਵਨੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅੰਤਸਕਰਣ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਹਰ ਵਕਤ ਰੁੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਰੁੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ਬਦ ਆਵੇ, ਰੁੜ੍ਹਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨੀਵੇਂ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨੀਵੇਂ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਰੁੜ੍ਹਦਾ ਹੀ ਰੁੜ੍ਹਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਨੀਚ ਕਰਮਾਂ ਵੱਲ, ਭਾਵ ਜੋ ਨੀਵੇਂ ਕਰਮ ਹਨ, ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਆਦਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਬਹਤੀ=ਰੁੜ੍ਹੀ ਜਾਤ=ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਕਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦ੍ਰਿਸਟਿ=ਨਿਗ੍ਹਾ ਵਿਚਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨ=ਨਹੀਂ ਧਾਰਤ=ਕਰਦਾ।

ਯਥਾ— ਉਪਜੈ ਨਿਪਜੈ ਨਿਪਜਿ ਸਮਾਈ ॥ ਨੈਨਹ ਦੇਖਤ ਇਹੁ ਜਗੁ ਜਾਈ ॥

[ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੩੨੫]

ਮਿਥਿਆ ਮੋਹ ਬੰਧਹਿ ਨਿਤ ਪਾਰਚ ॥੧॥

ਮਿਥਿਆ ਭਾਵ ਝੂਠੇ ਪਦਾਰਥ, ਵਾ—ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਨਿਤ=ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਪਾਰਚ=ਫਸ ਕੇ ਜੰਮਣ-ਮਰਨ ਵਿੱਚ ਬੱਝ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਪਾਰਚ=ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਪਰਚਾ ਯਾ ਫਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਝਗੜੇ ਝਾਂਜੇ)

ਯਥਾ— ੧. ਮਿਥਿਆ ਸੰਗਿ ਸੰਗਿ ਲਪਟਾਏ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਕਾਰਿ ਬਾਧੇ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੪੦੨]

੨. ਮਿਥਿਆ ਸੰਗਿ ਕੂੜਿ ਲਪਟਾਇਓ ਉਰਝਿ ਪਰਿਓ ਕੁਸਮਾਂਗੀ ॥

ਧਰਮਰਾਇ ਜਬ ਪਕਰਸਿ ਬਵਰੇ ਤਉ ਕਾਲ ਮੁਖਾ ਉਠਿ ਜਾਹੀ ॥

[ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੨੦੭]

ਹੇ ਝੂਠੇ ਜੀਵ ! ਤੂੰ ਮਿਥਿਆ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸੰਗਿ=ਨਾਲ ਲਪਟ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਕੁਸ ਮਾਂਗੀ=ਕਸੁੰਭੇ ਦੇ ਰੰਗ,

ਵਾ—ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਉਲਝਿ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਭਾਵ ਇਹ ਸੁਖ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਹੇ ਬਾਵਰੇ=ਝੱਲੇ ਜੀਵ ਜਦੋਂ ਧਰਮ ਰਾਜ ਤੈਨੂੰ ਪਕੜੇਗਾ, ਉਦੋਂ ਕਾਲ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ, ਵਾ—ਕਲੰਕਤ ਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਮਾਧਵੇ ਭਜੁ ਦਿਨ ਨਿਤ ਰੈਣੀ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਰਾਤ ਦਿਨ ਮਾ=ਮਾਇਆ ਦੇ ਧਵੇ=ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭਜੁ=ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਕਰ।

ਯਥਾ— ੧. ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਿ ਆਰਾਧਿ ਸਮੁਲੇ ਸਾਹ ਸਾਹ ॥ [ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੩੯੮]

੨. ਸਿਮਰਉ ਅਪੁਨਾ ਸਾਂਈ ॥ ਦਿਨਸੁ ਰੈਣਿ ਸਦ ਧਿਆਈ ॥ [ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੩੦]

੩. ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਆਰਾਧਹੁ ਪਿਆਰੋ ਨਿਮਖ ਨ ਕੀਜੈ ਢੀਲਾ ॥ [ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੪੯੮]

ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਜੀਤਿ ਹਰਿ ਸਰਣੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹਰਿ=ਹਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਣੀ=ਸਰਣ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਰੂਪ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾ ਕਰ।

ਯਥਾ— ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਜੀਤੀਐ ਜਪਿ ਹਰਿ ਬੈਰਾਗਰੁ ॥

ਸਭਿ ਪਵਹੁ ਸਰਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਬਿਨਸੈ ਦੁਖ ਦਾਗਰੁ ॥ [ਵਾਰ ਕਾਨੜਾ ਮ: ੪, ਅੰਗ ੧੩੧੮]

ਕਰਤ ਬਿਕਾਰ ਦੋਉ ਕਰ ਝਾਰਤ ॥

ਹੇ ਜੀਵ ਤੂੰ ਦੋਉ=ਦੋਵੇਂ ਕਰ=ਹੱਥ ਝਾਰਤ=ਝਾੜ ਕੇ, ਭਾਵ ਨਿਸੰਗ ਹੋ ਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਵਾ—ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁਆਰੀ ਜੂਏ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਝਾੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵਿਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਤ ਨੂੰ ਜੀਵ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਝਾੜ ਕੇ, ਭਾਵ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵਿਕਾਰ ਕਰਦਾ, ਭਾਵ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਝਾੜਦਾ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਹੇ ਜੀਵ! ਤੂੰ ਵਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਮਦੂਤ ਤੇਰੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਝਾੜ ਦੇਣਗੇ। ਵਾ—ਵਿਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਦੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਮਨ ਬੁੱਧ ਰੂਪ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਝਾੜ ਦੇ, ਭਾਵ ਕਦੇ ਤਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤਿਆਗ ਕੇ ਮਨ ਬੁੱਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਸਾਉਣਾ ਕਰ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਜਮਦੂਤ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਝਾੜਨਗੇ, ਭਾਵ ਤੈਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕੁੱਟਣਗੇ।

ਯਥਾ— ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਕਿਛੁ ਗੁਨੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ਚਲੇ ਜੁਆਰੀ ਦੁਇ ਹਥ ਝਾਰਿ ॥

[ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੧੫੮]

ਇਸ ਪੰਗਤੀ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਜੀਵ! ਕੁਝ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਬੀਚਾਰਨਾ ਕਰ। ਨਹੀਂ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਜੁਆਰੀ ਦੀ ਨਿਆਈ ਹਾਲਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਜੂਏ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਪੁੱਤਰ ਯੁਧਿਸ਼ਠਰ ਵਾਂਗ ਸਭ ਕੁਝ ਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਝਾੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਜੂਏ ਵਿੱਚ ਸੁਆਸਾਂ ਰੂਪ ਪੁੰਜੀ ਨੂੰ ਹਾਰ ਕੇ ਜੀਵ ਰੂਪ ਜੁਆਰੀਆ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਆਮ ਸਾਧਾਰਣ ਜੀਵ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ, ਮਹਾਰਾਜੇ, ਸਮਰਾਟ ਪੈਦਾ ਹੋਏ, ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਰ ਗਏ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਜਾਂਦੀ ਵਾਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾ ਸਕੇ ਤੇ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਤੁਰ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਿਆ ਕਰਹਿ ਜਿਨਿ ਦੀਆ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਲੋੜਿ ॥

ਸਰਪਰ ਉਠੀ ਚਲਣਾ ਛੱਡ ਜਾਸੀ ਲਖ ਕਰੋੜਿ ॥

[ਸਿਰੀਰਾਗ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੫੦]

ਕਿ ਹੇ ਜੀਵ ! ਤੂੰ ਮੇਰੀ-ਮੇਰੀ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਪਦਾਰਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੀ ਇੱਛਾ ਕਰ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥ ਛੱਡ ਕੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਇਗਾ ਸਕਹੁ ਤ ਲੇਹੁ ਬਹੋਰਿ ॥

ਨਾਂਗੇ ਪਾਵਹੁ ਤੇ ਗਏ ਜਿਨ ਕੇ ਲਾਖ ਕਰੋਰਿ ॥

[ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੬੫]

ਸੋ, ਜੀਵ ਅਗਿਆਨ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖਚਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਕੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਬਿਅੰਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ।

ਸਾਖੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ—ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਿਸਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਤਨੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋਏ ਕਿ ਉਸਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਸਾੜਿਆ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਮੋਘ ਨਾਥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਰਮੰਦ ਫਕੀਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਕੇ ਭਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾਰਾ ਸ਼ਿਕੋਹ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਮਤੀਦਾਸ, ਭਾਈ ਸਤੀਦਾਸ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਜੀ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ। ਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੀ ਅੰਤਮ ਇੱਛਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੀ ਅੰਤਿਮ ਵਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਹ ਭੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਸਗੋਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਲੈ ਕੇ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਅੰਤਿਮ ਇੱਛਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੇ ਜਨਾਜੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸਾਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਦਫਨਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਮੇਰੀ ਕਬਰ ਖੋਦਣ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਕਬਰ ਮੁਫਤ ਨਾ ਖੁਦਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਜੋ ਮੈਂ ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਟੋਪੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਲਿੱਖ ਕੇ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰੁਪਈਆ ਚਾਰ ਆਨੇ ਬਾਕੀ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਕਫਨ ਲਈ ਉਸੇ ਸਵਾ ਰੁਪਏ ਦਾ ਖੱਦਰ ਲਿਆ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਉਸ ਖੱਦਰ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਕਬਰ ਵਿੱਚ ਦਫਨਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰਾ ਜਨਾਜਾ ਮੇਰੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠੇ, ਮੇਰੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਕਫਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇਖੇ ਕਿ ਮੈਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪਾਪ ਤੇ ਵਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਅੱਜ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਸਾਖੀ ਸਿਕੰਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ—ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਨਾਮੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਕੰਦਰ ਇੱਕ ਅਜੇਹਾ ਸਮਰਾਟ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਕਥਾਵਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ਇਹ ਸਮਰਾਟ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ, ਭਾਵ ਇਸ ਦਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੌਤ ਬਿਲਕੁਲ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਤੋਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅੰਤਿਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਅਰਥੀ ਮੇਰੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਕਫਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਦੇਖਣ ਕਿ ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਪੰਗਤੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਮ ਰਤਨੁ ਰਿਦ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਧਾਰਤ ॥੨॥

ਰਤਨਾ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਅਮੋਲਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਤੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਤਿਲ ਮਾਤਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਧਾਰਤ=ਧਾਰਦਾ।

ਭਰਣ ਪੋਖਣ ਸੀਂਗਿ ਅਉਧ ਬਿਹਾਣੀ ॥ ਜੈ ਜਗਦੀਸ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਣੀ ॥੩॥

ਸਰੀਰ ਦੇ ਭਰਣ=ਪਾਲਣ ਪੋਖਣ=ਪੋਸਣ ਵਿੱਚ, ਵਾ—ਪੇਟ ਨੂੰ ਭਰ ਲਿਆ ਤੇ ਪਲੋਸ ਲਿਆ। ਭਾਵ ਖਾ ਕੇ ਢਿਡ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰ ਲਿਆ, ਵਾ—ਪੇਟ ਭਰਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਅਉਧ=ਉਮਰਾ ਬਿਹਾਣੀ=ਬਤੀਤ ਹੋ ਗਈ। ਜਿਸ ਜਗਦੀਸ ਦੀ ਸਾਰੇ ਜੈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਵਾ—ਜਿਸਨੇ ਤੇਰੀ ਜੈ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਸ ਜਗਦੀਸ ਦੀ ਗਤਿ=ਗੀਤ ਨੂੰ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ=ਜਾਣਿਆ।

ਯਥਾ— ੧. ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਪਪੋਲੀਐ ਵਿਣੁ ਬੁਝੇ ਮੁਗਧ ਅਜਾਣਿ ॥

ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਇਓ ਛੁਟੈਗੀ ਬੇਬਾਣਿ ॥ [ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੪੩]

੨. ਰੇ ਨਰ ਕਾਹੇ ਪਪੋਰਹੁ ਦੇਹੀ ॥

ਉਡਿ ਜਾਇਗੋ ਧੂਮੁ ਬਾਦਰੋ ਇਕੁ ਭਾਜਹੁ ਰਾਮੁ ਸਨੇਹੀ ॥ [ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੦੯]

ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਸਾਰ ਰਟਨ ਕਰਦੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਤਾਪਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਪਾਸੋਂ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਅਪਾਰ ਸੰਗਤ ਜੁੜ ਰਹੀ ਸੀ। ਤਿਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨਗਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਖਸ਼ੋ। ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ ਆਪੇ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਰਾਜਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਆਏ ਸਾਧੂਆਂ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ, ਪਰ ਰਾਜ-ਕਾਜ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇਤਨਾ ਫਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸਦਾ ਚਿਤ ਉਪਰਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਅਖੀਰ ਜਦੋਂ ਉਸਦਾ ਅੰਤਮ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਨੌਕਰਾਂ-ਚਾਕਰਾਂ, ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਗਿਣੇ ਜਾਣ, ਮੇਰੇ ਜਿੱਤੇ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ, ਜਿਹੜੇ ਲਾਲ ਮੈਂ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ, ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਹਾਰ-ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਨੌਕਰ-ਚਾਕਰ ਵਰਦੀ ਪਾ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾ ਕੇ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਲਈ ਮੈਂ ਅਨੇਕਾਂ ਜੁੱਧ ਕੀਤੇ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ, ਪਰ ਅਫਸੋਸ! ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ੨੦ ਖਰਬ ਤੇ ਦਸ ਅਰਬ ਦੇ ਲਗਭਗ ਹਨ, ਫਿਰ ਮੌਤੀ, ਲਾਲ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿਖਾਏ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਰੋਵਣ ਲੱਗਾ। ਇੱਕ ਲਾਲ ਜਿਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਈ ਕਰੋੜ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਸਖਤ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਹਾਏ-ਹਾਏ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— ਕਬੀਰ ਕਉਡੀ ਕਉਡੀ ਜੋਰਿ ਕੈ ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕਰੋਰਿ ॥

ਚਲਤੀ ਬਾਰ ਨ ਕਛੁ ਮਿਲਿਓ ਲਈ ਲੰਗੋਟੀ ਤੋਰਿ ॥੧੪੪॥ [ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੭੨]

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਏ-ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦਾ, ਹਉਕਾ ਭਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਐਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ

ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਮਨ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੀ ਐਸਾ ਹੈ :

ਯਥਾ— ਜਿਸੁ ਮਿਲਿਐ ਮਨਿ ਹੋਇ ਅਨੰਦੁ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹੀਐ ॥

ਮਨ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਹਰਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਲਹੀਐ ॥ [ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੧੬੮]

ਇਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਫਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੋਕ ਗ੍ਰਸਤ ਮਨ ਨੂੰ ਅਨੰਦ=ਖੇਡਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਮਨ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਨਾਸ ਹੋ ਕੇ ਕੈਵਲ ਮੋਖਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਇਕਾਗਰ ਹੋਏ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਕਰਾਇਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਤੇਰਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਸੰਜੋਗਾਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਸੀ, ਇਸ ਦੇਸ ਨੂੰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਰਤ ਗਏ, ਕਈ ਜਿੱਤ ਗਏ, ਕਈ ਜਿੱਤ ਕੇ ਜਮਾਂ ਕਰ ਗਏ। ਇਹ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵੀ ਤੇਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸੰਜੋਗ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਹੁਣ ਬਿਜੋਗ ਕਰਕੇ ਵਿਛੜ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਸੰਜੋਗ-ਵਿਜੋਗ ਧੁਰਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਯਥਾ— ੧. ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਮੇਰੈ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਏ ॥ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਇ ਦੁਖਾ ਸੁਖ ਦੀਏ ॥

[ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੦੩੨]

੨. ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਦੁਇ ਕਾਰ ਚਲਾਵਹਿ ਲੇਖੇ ਆਵਹਿ ਭਾਗ ॥ [ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਗ ੬]

ਸੋ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਐਸਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਈ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾ ਮਿਲਦੇ ਤਾਂ ਮੁਖਵਾਕ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਤੁਕ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜੇ ਦੀ ਉਮਰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ-ਪੋਸ਼ਣਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬਤੀਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਗਤਿ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ। ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰਨਾ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਰਣਿ ਸਮਰਥ ਅਗੋਚਰ ਸੁਆਮੀ ॥

ਉਧਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥੪॥੨੭॥੩੩॥

ਹੇ ਅਗੋਚਰ=ਇੰਦਰਿਆਂ ਦੇ ਅਵਿਸ਼ੇ ਸੁਆਮੀ=ਮਾਲਕ ਤੂੰ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪ੍ਰਭੂ=ਮਾਲਕ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਧਰ=ਤਾਰਨਾ ਕਰ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥